

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра фінансів та оподаткування

Суспільні фінанси в умовах демократії

**Методичні вказівки для практичних занять
аспірантів (PhD) денної форми навчання
галузі знань 07 – управління та адміністрування
спеціальності 072 «Фінанси, банківська та страхова справа»**

Луцьк - 2016

УДК 336.1(477)(075.8)
ББК 65.9(4УКР)я73
К21

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 9 від 18 травня 2016 р.)

Рецензенти:

Вахович Н. М. – доктор економічних наук, проф., завідувач кафедри фінансів Луцького національного технічного університету;

Проць Н. В. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та оподаткування Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Карлін М.І.

М 54 **Суспільні фінанси в умовах демократії** : методичні вказівки для практичних занять аспірантів денної форми навчання спеціальності 072 – «Фінанси, банківська та страхова справа». Укладач: Карлін М.І. - Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 2016 . – 11 с.

Методичні вказівки розроблені відповідно до вимог стандартів вищої освіти з підготовки фахівців із метою надання допомоги у вивченні курсу та формування у студентів системи знань, необхідних для розуміння механізмів функціонування суспільних фінансів як невіддільної складової фінансової системи країни; їх структури; основних тенденцій та перспектив розвитку в умовах демократизації українського суспільства.

УДК 336.1(477)(075.8)
ББК 65.9(4УКР)я73
К21

© Карлін М.І.
©Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки, 2016

ЗМІСТ

1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
2. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ	5
3. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	6
4. МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ	8

НАВЧАННЯ

5. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ	8
6. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	9

УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

7. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ НА ЗАЛІК	10
-----------------------------------	-----------

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

Метою курсу є: на основі з'ясування теоретичних засад функціонування системи суспільних фінансів у розвинутих країнах виявити конкретні форми і методи використання цих коштів в Україні та шляхи підвищення їх ефективності.

Завдання:

- з'ясувати теоретичні основи формування і використання суспільних фінансів у розвинутих країнах;
- виявити конкретні форми і методи удосконалення використання суспільних фінансів в Україні;
- визначити проблеми формування і використання фінансових ресурсів Державного та місцевих бюджетів і державних цільових фондів та окреслити шляхи їх вирішення в умовах децентралізації.

Предметом курсу «Суспільні фінанси в умовах демократії» є фінансово-економічні відносини, що виникають з приводу формування і використання суспільних фінансів на всіх рівнях.

Змістові модулі:

Змістовий модуль 1. **ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬНИХ ФІНАНСІВ**

Змістовий модуль 2. **ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СУСПІЛЬНІ ФІНАНСИ**

Міжпредметні зв'язки. Курс «Суспільні фінанси в умовах демократії» тісно пов'язаний з такими економічними дисциплінами: «Бюджетна система», «Податкова система», «Управління державними підприємствами», «Фінанси зарубіжних країн», «Податкові системи зарубіжних країн» та ін.

В результаті вивчення курсу аспірант повинен:

знати:

сутність суспільних фінансів, їх структуру та значення в демократичних країнах;
різні підходи до визначення суспільних фінансів, їх структури;
особливості формування системи прямих податків в демократичних країнах;
специфіку формування системи непрямих податків в демократичних країнах;
особливості управління державним боргом в демократичних країнах;
проблеми формування системи суспільних фінансів в трансформаційних економіках та шляхи їх вирішення.

вміти:

орієнтуватися в особливостях визначення суспільних фінансів представниками різних наукових шкіл;
аналізувати різні підходи до побудови системи суспільних фінансів в розвинутих демократичних країнах;
аналізувати різні підходи до побудови системи суспільних фінансів в демократичних країнах з трансформаційною економікою;
обґрунтувати необхідні зміни в системі суспільних фінансів в демократичних країнах з трансформаційною економікою, зокрема і в Україні.

2. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Усього	у тому числі		
		Лек.	Практ. (Семін.)	Сам. роб.
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Економічна теорія держави та суспільних фінансів				
1. Предмет фінансової науки та її еволюція. Визначення суспільних фінансів	22	4	4	14
2. Економічна логіка держави та умови прояву державою своєї активності через суспільні фінанси	22	4	4	14
3. Держава, перерозподіл та справедливість. Оптимальний бюджет	22	4	4	14
4. Порядок прийняття державних рішень у сфері бюджету.	24	4	4	16
Разом за змістовим модулем 2	90	16	16	58
Змістовий модуль 2. Фінансування державної діяльності та суспільні фінанси				
1. Принципи оподаткування та податкові відносини у демократичних країнах	18	2	2	14
2. Порівняльний аналіз теорій оподаткування.	22	4	4	14
3. Прямі та непрямі податки.	28	6	6	16
4. Державний борг і соціальне забезпечення у демократичних країнах	22	4	4	14
Разом за змістовим модулем 2	90	16	16	58
Усього годин	180	32	32	116

3. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Тема	Кількість годин
Змістовний модуль 1		
1.	<p>Семінар 1. Еволюція фінансової науки</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фінансова наука як економічний аналіз діяльності держави 2. Місце і роль інформації в моделі економічної поведінки 3. Загальна модель економічної поведінки 4. Фінансова наука про державу та публічні (суспільні) фінанси 5. Камералісти й класики про державу й суспільні фінанси 6. Неокласики у Великій Британії та континентальній Європі 7. Хвиля кейнсіанської революції 8. Нові тенденції у фінансовій науці після Другої світової війни 	4
2.	<p>Семінар 2. Умови зростання активності держави та суспільні фінанси</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Необхідність заснування держави та боротьби з анархією 2. Конституційний договір 3. Економічна теорія конституції та теорія соціально економічної еволюції 4. Фінансова політика та встановлені правила 5. Необхідність втручання держави в економіку та роль суспільних фінансів у державному регулюванні економіки 6. Теорія відмови функціонування ринку та її критична оцінка 7. Порядок прийняття демократичних рішень і суспільні фінанси 8. Практичні аспекти організації колективних акцій 	4
3.	<p>Семінар 3. Проблема визначення оптимального бюджету</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Справедливість як властивість економіки 2. Екзогенна справедливість 3. Ендогенна справедливість 4. Перерозподіл на основі рішення більшості 5. Оптимальний бюджет демократичної країни 6. Аналітична гіпотеза 7. Гіпотеза загальної рівноваги 8. Про статус-кво оптимуму Парето 	4
4	<p>Семінар 4. Визначення ступеня державної активності та оптимізація суспільних фінансів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Трактуювання бюджетної політики традиційною та сучасною зарубіжною фінансовою наукою 2. Трактуювання бюджетної політики сучасною українською фінансовою наукою 3. Бюджет в умовах прямої демократії 4. Бюджет в умовах представницької демократії 5. Необхідність визначення масштабів державної діяльності та величини суспільних фінансів 6. Включення частки державного сектору до ВВП при трактуванні його як вимірника добробуту 7. Частка державного сектору у ВВП при трактуванні його як вимірника обсягу випуску продукції в країні 8. Квота державних витрат у народногосподарському балансі 	4

Змістовий модуль 2. Фінансування державної діяльності та суспільні фінанси		
	<p>Семінар 5. Принципи оподаткування та їх реалізація в сучасних умовах</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Принципи оподаткування як інструмент обмеження економічної експансії держави 2. Принцип платоспроможності та його реалізація в демократичних країнах 3. Принцип еквівалентності та його реалізація в демократичних країнах 4. Особливості реалізації принципів оподаткування в постсоціалістичних країнах-членах ЄС 	2
	<p>Семінар 6. Аналіз основ оподаткування в теоріях економіки добробуту</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Чинники погіршення добробуту в теоріях оподаткування представників економіки добробуту 2. Оптимальне оподаткування благ 3. Теорія Левіафан-оподаткування 4. Оцінка моделі Левіафан та перспективи розвитку Левіафан-держави 	2
	<p>Семінар 7. Аналіз наслідків оподаткування в теоріях демократичного та еволюційного оподаткування</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості демократичного оподаткування 2. Чинники, які впливають на приховування доходів від оподаткування 3. Переміщення доходів в тіньову економіку 4. Втеча від податків 	2
	<p>Семінар 8. Прибутковий податок в системі суспільних фінансів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Необхідність прибуткового оподаткування та оподатковуваний доход 2. Прибуткове оподаткування в розвинутих країнах 3. Реформування прибуткового оподаткування в розвинутих країнах та можливість застосування цього досвіду в Україні 4. Оподаткування сукупного сімейного доходу в окремих країнах та доцільність застосування цього досвіду в Україні 	2
6	<p>Семінар 9. Корпоративний податок в системі суспільних фінансів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Економічна сутність корпоративного податку та історія його розвитку 2. Оцінка нейтральності корпоративного податку з позиції економіки добробуту 3. Концепції корпоративного оподаткування 4. Нейтральність корпоративного податку щодо фінансового планування та прийняття інвестиційних рішень 	2

7	<p align="center">Семінар 10. Податки на споживання</p> <p>1. Теоретичні проблеми застосування податків на споживання 2. Особистий податок на споживання 3. Податок з обороту. 4. Податок на додану вартість</p>	2
	<p align="center">Семінар 11. Аналіз державного боргу</p> <p>1.Сутність державного боргу та його наслідки 2.Держава як позичальник на кредитному ринку 3.Межі державного боргу в демократичних країнах 4.Оптимальний розмір державного боргу в демократичних країнах</p>	2
	<p align="center">Семінар 12. Соціальне забезпечення та суспільні фінанси</p> <p>1. Фінансування соціального забезпечення як одна з проблем демократичного суспільства 2. Функції пенсійного та медичного страхування 3. Пенсійне страхування як політичний інструмент 4. Проблеми державного медичного страхування та можливі шляхи їх вирішення в умовах демократії</p>	2
	Разом	16

4.МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

В процесі вивчення дисципліни «Суспільні фінанси в умовах демократії» використовуються наступні методи діагностики успішності навчання:

- поточне опитування;
- розв'язування тестових завдань;
- ділові ігри;
- підсумкове оцінювання по кожному змістовому модулю.

5.РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ АСПРАНТИ

Шкала оцінювання академічних успіхів слухача – 100–бальна. Переведення оцінки в шкалу ECTS та національну шкалу здійснюється за схемою:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	
90 – 100	A	Відмінно	
82 – 89	B	Добре	
75 – 81	C		
67 – 74	D	Задовільно	
60 – 66	E		
1 – 59	Fx	Незадовільно	

Рейтингову оцінку (за 100–бальною шкалою) студент може одержати з урахуванням поточних балів, набраних на практичних заняттях:

Рейтингова оцінка визначається як сума трьох складників:

- сумарної кількості балів за поточне опитування з відповідних тем (max 40 балів);
- оцінки за залік (max 60 балів).

Поточний контроль (40 балів)					Модуль 2		Загальна кількість балів
Модуль 1					Залік (60 балів)		
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			100
23 бали				17 балів			
T 1	T 2	T 3	T 4		T 6	T 7	
5,7	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7	

6.ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Формою підсумкового контролю успішності навчання є залік

Питання для підсумкового контролю:

- 1.Фінансова наука як економічний аналіз діяльності держави.
- 2.Місце і роль інформації в моделі економічної поведінки.
- 3.Визначення суспільних фінансів та їх структури.
- 4.Еволюція фінансової науки.
- 5.Нові тенденції у фінансовій науці та суспільних фінансах після Другої світової війни
- 6.Необхідність заснування держави і роль в цьому процесі суспільних фінансів
- 7.Економічна теорія конституції та теорія соціально-економічної поведінки.
- 8.Необхідність втручання держави в економіку: різні погляди.
- 9.Порядок прийняття демократичних рішень та їх вплив на суспільні фінанси.
- 10.Справедливість – екзогенна чи ендогенна властивість економіки?
- 11.Постулати та правила перерозподілу.
- 12.Оптимальний бюджет.
- 12.Гіпотеза загальної рівноваги.
- 13.Оптимум Парето і суспільні фінанси
- 14.Антиоптимум Парето і суспільні фінанси.
- 15.Трактування бюджетної політики традиційною фінансовою наукою
- 16.Трактування бюджетної політики сучасною фінансовою наукою.
- 17.Бюджетні переговори в малих групах.
- 18.Бюджет за прямої демократії.
- 19.Бюджет в умовах представницької демократії.
- 20.Бюджет і суспільні фінанси.
- 21.Необхідність визначення масштабів державної активності.
- 22.Квота суспільних витрат у народногосподарському балансі.
- 23.Зростання суспільних фінансів за прямої демократії.

24. Пояснення зростання суспільних витрат за допомогою моделі представницької демократії.
25. Способи обмеження зростання суспільних фінансів в розвинутих країнах
26. Способи обмеження зростання суспільних фінансів в Україні в сучасних умовах.
27. Принципи оподаткування як інструмент обмеження економічної експансії держави.
28. Принцип платоспроможності.
29. Принцип еквівалентності.
30. Оподаткування в історичній ретроспективі.
31. Об'єкти оподаткування в демократичних країнах сьогодні.
33. Теорії оподаткування, висунуті представниками економіки добробуту.
34. Теорія Левіафан-оподаткування.
35. Теорія демократичного оподаткування і суспільні фінанси.
36. Теорія еволюційного оподаткування.
37. Прибутковий податок з громадян в демократичних країнах
38. Корпоративний податок в демократичних країнах
39. Податок на додану вартість в демократичних країнах
40. Акциз в демократичних країнах
41. Податок на майно в демократичних країнах
42. Податок на землю в демократичних країнах
43. Сутність державного боргу.
44. Оптимальний розмір державного боргу в демократичних країнах
45. Обмеження зростання державного боргу в демократичних країнах
46. Соціальне забезпечення як одна з проблем демократичного суспільства.
47. Пенсійне страхування як політичний інструмент.
48. Проблеми державного медичного страхування і оптимізація суспільних фінансів в демократичних країнах
49. Проблеми фінансування соціального забезпечення у постсоціалістичних країнах-членах ЄС
50. Проблеми фінансування соціального забезпечення в Україні в сучасних умовах

7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрущенко В.Л. Фінансова думка Заходу в ХХ ст./ В.Л. Андрущенко. – Львів: Каменяр, 2000. – 303 с.
2. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії./ Ш. Бланкарт. – К.: Либідь, 2000. – 654 с.
3. Бюджетна система : підручник / за наук. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбов. літератури; Тернопіль: Екон. думка, 2012. – 871 [1] с.
4. Бюджетний менеджмент: підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін., за заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004, - 864 с.
5. Василик О.Д. Бюджетна система України : підручник/ О.Д. Василик., К.В. Павлюк. – К.: ЦУЛ, 2004. – 544 с.
6. Карлін М.І. Фінансова система України: навч. посібник / М.І. Карлін. – К.: Знання, 2007. – 324 с.
7. Карлін М.І. Фінанси України та сусідніх держав : навч. посібник / М.І. Карлін. – К.: Знання, 2007. – 589 с.
8. Карлін М.І. Державні фінанси України : навч. посібник / М.І. Карлін. – К.: Знання, 2008. – 348 с.
9. Карлін М.І. Державні фінанси розвинутих країн : навч. посібник / М.І. Карлін. – Л.: «Новий світ-2010», 2015. – 360с.
10. Місцеві фінанси : підручник / За ред. О.П.Кириленко. – К.: Знання, 2006. – 650 с.
11. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія) : навч. посібник./ В.М. Опарін. – К.: КНЕУ, 1999. – 164 с.
12. Фінанси : підручник / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова – К.: Знання, 2008. – 611с.
13. Owsiak S. Finanse publiczne. Teoria i praktyka. Warszawa, WNPWN, 2001. – 562 s.
14. Osiatynski J. Finanse publiczne. Ekonomia I polityka. – Warszawa: WNPWN, 2006. – 310 S

